

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Tilleggsspørsmålnr.

Emne: Gamal engkultúr

Oppskr. av: Endre Ibranden

(adresse): Mitted

Fylke: Møre og Romsdal

Herad: Evisfj og Vistdal

Bygdelag: Vistdal

Gard: Ibranden

G.nr. 62 Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Man brukar orda eng og utslått eller markaslått. Ordet ekre brukast ikkje no lenger. Vart bruka før - eit lite småbruk heitv "ekra." Eit stykke åker som er gjentakt kallar me atlige.

Me brukar orda langhrøymark og småmark, og engu nedunder fjosen, der det kjem frauvotn kallar me "vate." Høyet kallar me berre langhvi og småhøy.

Skjøttorv hev me ikkje bruka her - men slått der det er steinutt og mykje kjerra kallar me ruskelått.

2. Etter våronna må me rydja all slått heimark. Me brukar ei rive dertil.

Rusket raka me bortil ein kjerr. Er det tørt ver brenner me rusket - er det regn får det liggje å rotne. Det er privilegt å sjå i håbolla, når man brenner der "ryllehaugar" bortil markaslåttane.

Oska brydde me os ikkje om. Stein har me ikkje vekk anna enn på sekerstolen.

3. Får i lida viste me inga råd for

2.
mosen. Det er mest på gamle atleagor
mosen er skinn- og slike fandtes ikkje.
Å rola eller så grasfri bruktes ikkje.
Kvar me omkring 1880 - og seinare byrja
leggje att gense åkrar, so fekk det vekse
kva som vilde - det vart helst "prestgras"
kamilleblom første året, - seinare gras.

4. For å leda vatn (overflativatn) frå
åker og eng brukar me skålveitar. 7
åkrane er brukar holveitar for grunnvatn.
Vatning hev ingen brukar her i bygda.

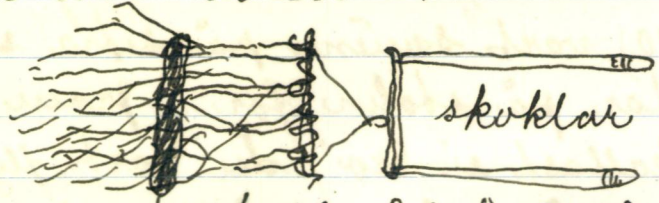
5. Før var det ingen her som gjøds-
la eng og utslåttar. Det tok til
først da man byrja med veksel-
bruk. Av húsdyrgjødsla brukar me
no $\frac{1}{3}$ part til enggjødsling. Me bru-
kar av alle slaks húsdyrgjødsla,
dog helst stallfråu. Om hausten bru-
kar me sautalle og sumarfråu til
enga, ca. 10 lass på målet.

6. Her er ikkje særskilt namn kor-
kje på engar eller foret frå fråua eng.

7. Fjøs hús og sumarfjosar passa man
alltid på å selja slik at fråusiget
kom eit engstykke til gode. Me kalla
dette for fråuvatn - og me gjorde
små veitar i marka for å ^{ta} det
spreidd vidare utover. Slike engstyk-
ke kallar me ei "våte". Åkrane vart
ikkje ^{lagde} på haugar for at tilsiget frå
dei skulle fråua markestykke. Men

åkerreinone utgjorde før i samband med høiet frå "våren" det vesentlikste av det me kalla "langhøy".

8. Me gjødsla enga haust eller vår etter som det høvde og været var til. Dertil brukte me frauvoigni eller slede om me køyde på "føre" (snøføre). Fraua vart enten lagd i hang og spreidd når det kom regn - eller spreidd frå vognen eller sleden. Det vart halde for heldigt når me om våren fekk spreidd fraua utover snøen med det same den gjekk bort. Når fraua var spreidd tok me nokre bûskor - helst av bjørk- og batt saman og sette hesten for og solis sloa me fraua utover. Sloa ser solis ut:

*stokk - til å halda riset godt ned til jorda. Ei slik slo er jamgod med mosharv.

Dei som ikkje hev kjøpt gjødseharv brukar ei slik slo den dag idag.

9. Eng og utslåttar vart beita alt for mykje. Det var ikkje med tanke på å gjødsla eng, det var for å live på inneføret. Det var helst haustbeiting. Om våren prøvde me å unngå beiting då det skadde årets avling so mykje.

10. Før fekk krøtera ganga lausslopne

4.
på heimboarnu om hausten. Kva vert kú
og hest helst ljara. Sauene gjeng lause.
På mjeng med isudd grasfrø beites ikkje.

11. Der vert ikkje gjort nokkot sers for
å få smuldra graua etter húsdyra
utpå marka, anna enn at ho vert ut-
over jamna med riva når man ryr
om varen. Nokkot sers redskap er ikkje
bruka her.

12. Kår krøtura beitar på bœin, hev me
dei inn i fjösen om natu. Kår dei er
i utmarka er dei i sumarfjøsut som
stend i ein kant av ^{ut}marka. På setra
hev me seterfjøs.

13. Den lida dei gjette både kú og sau-
(heilt til 1890) vart sauene på setra stengde
inni grindar på stôlen for å fræu mar-
ka. Dette kallast ei "brø", dei vart flytta
etter eit par- tre dagar. Etter negnver
vart so graua raka utover.

14. Ikkje få annan måte enn nemnd i 12.

15. Nokkar skremse for udyr veit eg ikkje
om.

16. Nei.

17. Kår eg gjette ha eg mat med i sprup
på- når eg kom heim fekk eg oftast ein
"rommebete" - flabbri med romme på.

18. Dei.

5.

19. Kvien vart her kalla ei "tro". Tro vart også bruka om dei stoda der krøtera skildest om kveldane til kvar sine fjøs.

20. Tetra var og er inngjerdet - og dette stykke kallast setersbol. Me koyrer fraua utover stølen seinhaustes - og rakar den utover om våren. Me koyrer med ein fraustede. Fjellslåtten er det omtrent slutt med - og ofte vert ikkje stølen slegen eingong. Det faller for dyrt.

21. Ikkje anna enn tang. Det vert også av og til bruka på åker. Tangen tek me i fjøra - og legg det saman med stall frau. Denne frau brukast til åker. Er det beve tang has det utover mar" ka om hausten og rakes vekk om våren. Me brukar også frauste til frau på engar, og i rein. Omkring og nærmast husi vert engar best passa med frau og der er solis feitaste grasen.

mmmm

[Faint, illegible handwriting on lined paper]

5. Ingen veit å forkelje om nokon slik vasbering.

Endre Strandem.

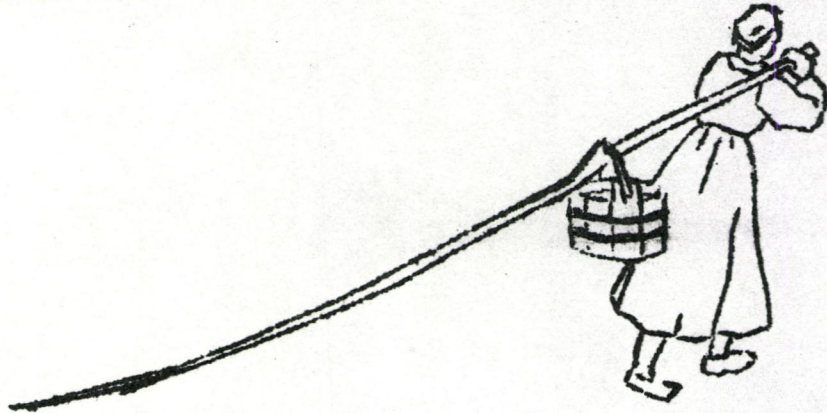
Møre og Romsd.
Eidsfi. og Vistd.

NORSK ETNOLOGISK GRANSNING
ADR. NORSK FOLKEMUSEUM
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på same ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbering.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bore vatn på ei lang stong. Ein bar den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret hekk på stonga bak ryggen at den som bar (drog). Ein liten mothake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Stonga var såpass mjuk at vatnet ikkje skvaapla over. Utanom denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre frå Värmland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har vore meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ?

Har ein bruka kumøkk til brensel ?

12. Fiskehovfald hev ikkje her vort bruka til brensel -
Heller ikkje kumøk.